

Szűz Mária a zászlókon

Biró Aurél – Seremetyeff-Papp János: Szűz Mária ábrázolású zászlók I–III.

Budapest–Pápa, 2015, 2016, 2017

Biró Aurél fiatal történész, az Országos Levéltár főmunkatársa és Seremetyeff-Papp János restaurátor, aki a képzőművészeti Egyetem Restaurátorképző Intézetének a tanára volt húsz éven át, hosszú évek kutatómunkájával számos kiállításon, előadáson és kisebb kiadványokban ismertették az általuk felkutatott régi magyar zászlóinkat. 2017-re már három szép kötetben összegezték a jelenleg *Budapesten fellelhető*, Szűz Máriát ábrázoló zászlókat. Az első kötet a fennmaradt *katonai* zászlókat mutatja be, a legrégibb 1508. évi zászlótól 1945-ig. A második a budapesti *templomok, cserkészcsapatok és iskolák* zászlóit gyűjtötte egybe a 16. századtól a 21. századig. A harmadik kötet pedig a budapesti *céhek, ipartársulatok, ipartestületek és -egyesületek* zászlóit ismerteti 1696-tól 1952-ig. A kötetek igényes kiadása a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum, valamint a pápai Jókai Mór Városi Könyvtár együttműködését dicséri.

A szerzők a Családjuknak és Szüleiknek ajánlották kötetüket. Ebbe a fogalomba, a nagybetyűs Családba, úgy érzem, beletartozik tágabb értelemben minden olvasó, kortól függetlenül, mert a zászló éppen az összetartozás jelképe. A három előttünk álló szép kötet a magyar nemzet egységének tudatát kívánja erősíteni a történelmi zászlók budapesti közgyűjteményekben fellelhető emlékeinek bemutatásával. Szeretné segíteni és felgyorsítani a rendszerváltásunk óta elindult folyamatot a hazaszeretetünk elmélyítésére. Erre mindnyájunknak égetően szükségünk van 2020-ban is, három évvel a kötetek megjelenése után is.

A jelen írásunkat ennek felismerése hívta életre. Úgy látjuk, hogy sokakhoz nem jutott el e két jeles szerző kötetének még a híre sem. A második világháború nemcsak lélekszámban ritkította

meg nemzetünket, a fiatal férfaink százezreinek halálával, városaink, falvaink, gazdasági és természeti kincseink pusztulásával, hanem hazánk megmaradt lakosságát 1948-tól 1989-ig, 41 évig tartó ateista gyarmati diktatúra alá vetette. Jelszó volt „a múltat végképp eltörölni”. A felnövekvő új nemzedék nem ismerhette meg a tanulmányai során hazánk ezeréves dicső múltját, és a jelenben is sokan csak egy eladósodott ország képét látják. Hazánk ezeréves kereszténységének világhírű egyéniségeiről is csak eltorzítva hallhattak a jelenlegi középkorúak. A kötelező világnézet a materializmus lett, amely tüzzel-vassal üldözte a kereszténység eszméit és példás híveit. Elvette az emberektől a társadalmi, lelki megújulásnak a legfőbb erejét, a Mindenható, Teremtő Isten szeretetébe vetett hitet, a Vele való közvetlen élő kapcsolatot. Az új nemzedékek részben ma is annak a téveszmének a rabjai, hogy a vallás magánügy. S ezáltal az istenhit nem tudja áthatni, jobbra tenni a társadalmat. Nem tudjuk, hogy a tízparancsolat erkölcsi normája az egyén és következésképpen a kis- és nagyközösségek boldogságának egyedüli forrása! S mivel a múlt értékeire nem figyelünk, elavultnak tartjuk őket, nem tanulunk a történelemből, és szükségszerűen gyakran fejjel megyünk a falnak. A kommunizmus évtizedeiben az iskola még az ősi ókori igazságot sem véste a fiatalok szívébe, hogy **a történelem az élet tanítómestere**. Az Istentől kapott tízparancsolat jóllehet a szívünkbe van írva, de az ember képes azt elhallgattatni. Isten helyére önmagát állítja, s önzően önmagát akarja megvalósítani. S mivel kudarcot vall, elkeseredik... Csak kevesen hallják meg a szívükben Isten hangját: Jót tenni jó! Boldog csak úgy lehetsz, ha a másikat boldogítod Isten önzetlen szeretetével! Minderre ezer éven át a Zászlóval összetartott keresztény közösség segítette az embereket!

Az ezeréves történelmünket végigkísérő zászlóink nagy része elpusztult. Csak az utóbbi 500 évből maradtak fenn zászlók az eredeti, anyagi valóságukban. De az első 500 év írott forrásai és festett illusztrációi a történelmünket elbeszélő krónikáinkban nemcsak meggyőzően igazolják a zászlóink létét, hanem a formájukat, sőt az ábrázolásukat is bemutatják. Ezek az ábrázolások szinte kivétel nélkül vallási jellegűek. Az értelemmel bíró ember ugyanis minden korban tudta, érezte, hogy nem ő a világ ura. Tudta és érezte, hogy az ember Isten teremtménye, akire a Mindenható Istennek gondja van, mert Isten a Szeretet! A keresztény ember nemcsak egy távoli személytelen istenségben hisz, hanem a személyes Istenben, Jézus Krisztusban, aki a valóságos Isten fiaként 33 éven át az egyszerű emberek életét élte a földön. Tanításával és élete példájával megmutatta az ember boldogulásának útját. Ezt az utat az ember leginkább a közösségben tudja követni a közösség vezetőjének útmutatása szerint. A zászló ilyen útmutató. A szocializmusnak nevezett kommunista-ateista diktatúra számúzta hazánkban a közösségeket, mivel azok többnyire egyházi közösségek, egyesületek voltak. A közösségekkel együtt a zászlóikat is igyekezett megsemmisíteni. A nemzeti lobogónkat az állam használhatta az általa kinevezett ünnepeken, de az egyes ember már nem tehetette ki bármikor a kapujára a zászlót, legfeljebb a nemzeti ünnepünkön, március 15-én. Mindez azt eredményezte, hogy a negyven év alatt megkopott a zászló szerepe az ember életében. Elvesztette szakrális jellegét, profanizálódott, és ezzel a tekintélyén is csorba esett. S a rendszerváltás utáni harminc év alatt is csak igen lassan tudja nemzetünk megtalálni az elsorvasztott gyökereinkből kisarjadó új, friss hajtásokat, amelyek helyre állíthatják nemzeti identitásunkat, vagyis igazi nemzeti méltóságunk tudatát. Ehhez meg kell ismernünk nemzetünk eredetét és szellemiségét, amely megtartott bennünket az elmúlt ezer év vérvíatarai közepette. Ezt a nemzetünket ezer éven át megtartó energiát, a szenvedélyes hazaszeretetet leginkább az irodalmunkból ismerhetjük meg: Balassi Bálinttól Wass Albertig és Nagy Gáspárig. Valamennyi nagy költőnknek az egész lényét áthatotta a szerelem a Haza iránt. Idézzük csak Balassit, az ifjú végvári vitézt,

aki a török hódoltság alatt három részre szakadt és véres háborúban élő hazáját szíve nagy szeretetével így szólította meg: „Óh, én édes hazám, te jó Magyarország, / Ki kereszténységnek viseled paizsát”. Ez a megszólítás vajon él-e 2020-ban hazánk polgárainak ajkán? Tudunk-e ilyen szeretettel beszélni hazánkról? S tudjuk-e minden erőnkkel pajzsként védeni az ezeréves kereszténységünket? A család intézményét? A tiszta szerelem és az életadás összetartozását mint az emberi boldogság betetőzését? Az embertársaink iránti segítő szeretet jelenti-e életünk célját, legfőbb örömét?

Tudatában vagyunk-e Zrínyi Miklós üzenetének, hogy „egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalók”? S folytathatnánk a sort Vörösmarty Mihály, Kölcsey Ferenc, Petőfi Sándor nemzetünket felrázó, utat mutató tanításaival Wass Albertig, aki oly vigasztalóan üzeni a ma emberének, hogy a fundamentum, a történelmi örökségünk, a KŐ MARAD! A víz – az események, a politika – szalad, a kő marad.

[...]

Üzenem az erdőnek: ne féljen,
ha csattog is a baltások hada.
Mert erősebb a baltánál a fa
s a vérvő csonkból virradó tavaszra
új erdő sarjad győzedelmesen.

[...]

Jönnek majd újra boldog építők
és kiássák a fundamentumot
s az erkölcs ősi, hófehér kövére
emelnek falat, tetőt, templomot.

[...]

a fundamentum Istentől való
és Istentől való az akarat,
mely újra építi a falakat.

(Wass Albert: Üzenet Haza. Bajorerdő, 1948)

A zászlók ezer éven át segítették nemzetünket, hogy az Istentől való alapot megőrizzük, és újraépítsük a falakat.

Ma is ez a feladatunk. Ezért illő és hasznos megismernünk történelmünk vérvíatarai után is a még fellelhető zászlóinkat.

A most bemutatandó három kötet még elérhető, megvásárolható, s reményünk szerint minden olvasót arra fog ösztönözni, hogy felkutassa

a környezetében lévő, templomokban kidobásra ítélt vagy magánszemélyeknél elrejtett zászlókat, pályázzon a restaurálásukra, hogy azok megújítva betöltsék eredeti rendeltetésüket: erősítsék közösségeink keresztény magyar öntudatát. Ugyanis hazánk jelenlegi Alaptörvénye is Istenre épül. Mai államformánk keresztény demokrácia.

Intézményeink örvendetesen felismerik napjainkban a zászló közösséget formáló erejét, és új zászlókat készíttetnek a települések, iskolák, közösségek. A legjobb címer- és zászlótervezőink – mint például Pécsi L. Dániel – nagy figyelmet szentelnek a közösség korábbi zászlóinak, címeinek, jelvényeinek a felkutatására, hogy azok ábrázolásai alapján, mint „az erkölcs ősi, hófehér kövére” alakítsák ki a jelenünk és jövőnk építésében lelkesítő szerepet betöltő zászlókat.

A fentiek után, bizonyára, senkinek sem kell megmagyaráznunk, hogy miért szerepel a kötetek címében a *Szűz Mária-ábrázolású* zászlók megjelölés. De talán mégis! Az ugyanis lassan közzismert, hogy a történelemben nem léteztek istenhit nélküli népek, és hogy a magyar állam ezeréves alkotmánya Szent István királynak a Biblián alapuló Intelmeire épült – leszámítva a kommunizmus negyven évét. De az, hogy miért éppen Szűz Mária, az emberré lett Istenfiú anyja, a názáreti Szűzből lett Istenanya szerepelt a magyar zászlókon 1945-ig, sőt a pénzeinken is, talán nem mindenki számára világos. Jóllehet sokan tudják, hogy a keresztény világban hazánk volt az első ország, amelyet az uralkodója, Szent István első királyunk 1038-ban, a halála előtt – mivel vér szerinti férfi utódja nem volt – nagy hittel, az ország vezetőivel egyetértésben, az Istenanyának, a magyarok által különösen tisztelt Szent Szűznek az oltalmába ajánlott, neki ajánlódta az országot! Ennek az eseménynek a művészi ábrázolása fogadta a belépőt a Magyar Királyság főtemplomában, az esztergomi főszékesegyházban, a Porta Speciosa, az ékes kapu timpanonjában is.

A történelmi forrásaink alapján egyértelmű, hogy 1038 óta az Istenzüdő Szűz Mária a Magyarok Nagyasszonya. Azt is sokan tudják, hogy a magyarság Istenanya iránti kiemelt tiszteletének a gyökerei az ősi magyar vallás *Babba Mária*, vagyis a Szép Mária Nagyasszony kultuszába nyúlnak vissza. De miképpen volt lehetséges,

hogy az ősi hit ezer éven át, egészen napjainkig is – pl. a csíksomlyói búcsúban – fennmaradjon?

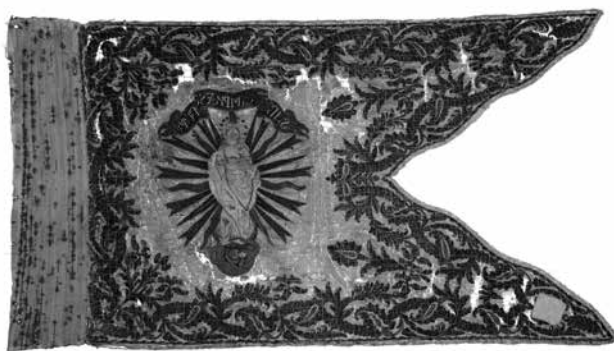
A válasz egyszerű: nemzetünk **megtapasztalta** az Istenanya közvetlen kiemelt oltalmát, segítségét, szeretetét folyamatosan ezer éven át. S ezért ábrázoltatta a legtöbb hazai közösség a zászlaján az összetartozásuk legfőbb forrását és fenntartóját, az Istenzüdőt, aki Magyarország hatalmas királynője.

Az *1. kötet első fejezetének* a címe: Mariológia, amely a katolikus egyház Szűz Mária tiszteletének történelmi áttekintését adja egészen napjainkig. A *2. fejezet* mutatja be a magyarság sajátos viszonyát az Istenanyával, *Babba Máriától a Magyarok Nagyasszonyáig*. S itt közlik a szerzők az országfelajánlás későbbi képzőművészeti ábrázolásait is, mint például Újbánya 14. századi remekművű várospecsétjét. S az Istenanya, mint Magyarország valóságos királynője, hatalmas freskóképen ma is látható Szepeshelyen, a székesegyházban, amint megkoronázza I. Anjou Károly Róbert királyunkat az esztergomi érsek által nyújtott Szent Koronával. A felirat szerint a freskó 1317-ben készült, amikor Szent Márton születésének ezeréves évfordulóját ünnepelte a kereszténység. Az ifjú király ebben az évben az esztergomi egyházmegyének ebbe a Szent Márton tiszteletére épült prépostsági templomába látogatott, hogy megköszönje az Istenanyának, a Magyarok Nagyasszonyának és Szent Mártonnak, a pannóniai születésű római katonából lett szent tours-i püspöknek a közbenjárását Istennek, hogy elnyerte a magyar ősei örökségét. Szent Márton ugyanis Szent István kora óta nemzeti szentünk, mivel Szent István király az ő közbenjárása révén diadalmaskodott Koppány vezér felett.

A történelmi zászlóinkat bemutató könyvsorozat *1. kötetének 3. fejezete* a Szűz Mária-ábrázolású katonai zászlóink történetét, valamint a festett és tárgyi valóságukban is ismert főbb példáit tárja elénk. A magyar harci zászlók sorát a Szent István király pénzein megjelenő királyi zászlós lándzsa ábrázolásának bemutatásával kezdi – a lándzsát a pápa küldte Istvánnak. Majd a történelmünk háborúit megjelenítő képzőművészeti ábrázolásokon tárja elénk a harci zászlók szerepét. Így pl. a Széchényi Könyvtárban őrzött 14. századi kódexünk, a *Képes Krónika* művé-

szí miniatúráinak gazdag során megismerhetjük a zászlók szerepét a 10–14. századi harcokban. Majd a törökök felett aratott csodás győzelmeinkért a máriacelli Szűzanyának hálát adó fogadalmi képeken megfigyelhetjük a fraknoi várban fennmaradt 16–17. századi zászlók ábrázolásának fontos szerepét. A 19. századi historizmus történelmi témájú ábrázolásain már törekedtek a művészek az ábrázolt kor zászlóinak hű megjelenítésére is. Ebből a korból már egyre több valószínű zászlót ismerünk.

A 4. fejezet a Fővárosban, Budapesten közgyűjteményekben őrzött Szűz Mária-ábrázolású katonai zászlókat mutatja be, mintegy 75 darabot a 17. századtól a 20. századig. Ezek közül emelem ki a 34., 35. és a 38. képen bemutatott három 18. századi zászlót, az Esterházy huszárezred 1743-ban készült törzszászlóját, Esztergom

Az Esterházy huszárezred törzszászlója, 1745. Hadtörténeti Múzeum, Budapest, Zászlógyűjtemény 0062/zl.

vármegye lovassági zászlóját és Vas vármegye nemesi felkelőinek zászlóját (1792–1806). Mindhármat a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Múzeuma őrzi. Az első, az Esterházy huszárezred törzszászlója 50 × 80 cm-es selyemre fémzárral hímzett, fecskefarkú zászló, amelynek az

előlapját a birodalmi kétfejű sas domború rátéte ékesíti, a mellén az összetett, koronás címerrel. Körülötte az aranygyapjas rend láncá képezi a keretet. A sas lábával a jogart és a kardot tartja. A hátlapon a Nap sugaraival övezett Istenanya a földgömbön és a holdsarlón állva jelenik meg. Lábával a tekeredő kígyóra tapos. A Biblia Jelenések könyve (12,1) Napba öltözött asszonyának fejét 12 csillagból álló korona övezi.

Esztergom vármegye 1740–1780 között vörös selyemből készült, fecskefarkú lovassági zászlójának előlapján az ovális keretbe foglalt olajfestmény Szent István király országfelajánlását ábrázolja. A király hermelinszegélyes aranypalástban, az oltár előtt térdelve ajánlja az országot jelentő Szent Koronát az Istengyermekek tartó és az oltáron, felhők fölött megjelenő Magyarok Nagyasszonyának. A hátlapon az ugyancsak

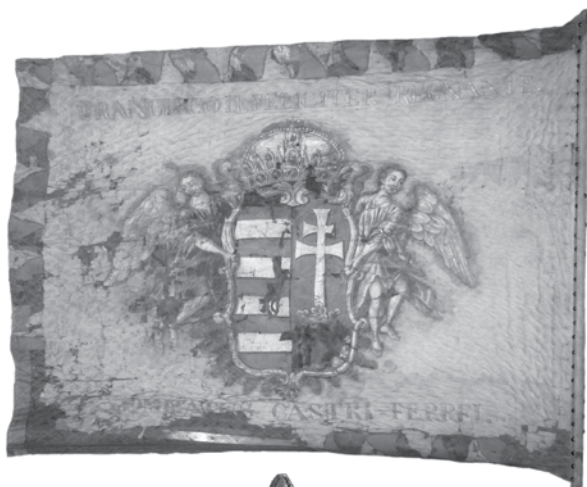
Esztergom vármegye lovassági zászlója, 1740–1760. Hátlap: Patrona Hungariae, Hadtörténeti Múzeum, Budapest, Zászlógyűjtemény 0076/zl.

ovális keretbe foglalt olajfestmény már a Szent Koronával megkoronázott Magyarország királynéját ábrázolja. Mária a kék ruhája felett arany palástot visel, a jobb karján ülő Jézus áldást ad. A zászló mérete: 86 × 115 cm.

A Vas vármegyei zászló lényegesen nagyobb méretű: 138 × 170 cm. A téglalap alakú, fehér selyemből készült zászló előlapján a Patrona Hungariae, mint a Jelenések könyvének Napba öltözött asszonya, olajfestmény rátéten látható. Mária fejét a Szent Korona ékesíti, jobbáiban a jogart tartja, balján a Kisjézust, aki áldást ad a zászlóhoz tartozókra. Baljában az országal-

ma. A hátlap olajfestményén a Szent Koronával ékes magyar kiscímert két angyal tartja. Megvan a zászló 277 cm hosszú, a nemzeti színeinkkel festett, szegekkel ellátott zászlórúdja is, a zászlócsúccsal, amelyen II. Ferenc monogramja látható.

Vas vármegye nemesi felkelőinek zászlója, elő-, hátlap és zászlócsúcs, 1792–1806, Hadtörténeti Múzeum, Budapest, Zászlógyűjtemény 00114/zl.

A 1848-as dicső, remekművű zászlókat külön fejezet tárgyalja. Ezután a 20. század első felének katonai zászlóit ismerhetjük meg. A kötetet a trianoni békediktátum elleni tiltakozásul 1928-tól felállított *Országzászlók* bemutatása zárja.

A katonai zászlók után a szerzők, Biró Aurél és Seremetyeff-Papp János a Szűz Mária-ábrázolású templomi zászlókat ismertetik a könyvsorozat 2. kötetében. 56 budapesti templomból 170 zászlót a 16. századtól a 21. századig, 10 cserkészzászlót az 1913–1998 közötti évekből, továbbá 25 iskolai és egyesületi zászlót mutatnak be. A kötetben több mint 200 zászlót ismerhetünk meg 400 fényképen. A kiadvány jelentős részét tehát a templomi zászlók bemutatása teszi ki, a 180 oldalból 120 oldalt tölt ki, ebből megismerhetjük a templomi zászlók történetét, felépítését, egyházi előírásait, továbbá a készítőket, a Szűz Mária-ábrázolású zászlók ikonográfiáját s végül az egyes emlékeket.

Ezek közül emelem ki az óbudai Szent Péter és Pál templom vörös színű, fecskefarkú, 1900 körül készült selyemzászlóját. A 108 × 115 cm nagyságú zászló előlapját a Szent István király országfelajánlását ábrázoló olaj-vászon kép ékesíti. A király vörös palástban, térdelve, párnán tartja a Szent Koronát és a többi koronázási

Az óbudai Szent Péter és Pál templom fecskefarkú selyemzászlója, 19. század 2. fele (előlap)

Az óbudai Szent Péter és Pál templom fecskefarkú selyemzászlója, 19. század 2. fele (hátlap)

A Szentendrei úti Kövi Mária-templom Oltár-egyesületének selyemzászlója, 1938 (hátlap)

ékszer, és helyezi a Magyarok Nagyasszonya oltárára. Az oltáron ott van a feszület, a gyertyatartók mellett pedig a misekönyv és a magyar kiscímer is. A hátlapon a hazatérő Szent Család olaj-vászon képe látható ovális keretben.

Pompás, művészi zászlók egész sora készült az 1938. évi Budapesti Eucharisztikus Kongresszus tiszteletére. Ezek közül tekintsük meg a Szentendrei úti Kövi Mária-templom Oltár-egyesületének hímzett, fehér, selyemzászlóját. A 95 × 150 cm nagyságú zászló előlapján az Oltáriszentséget, a Krisztus rejtett jelenlétét tartalmazó Szent Ostyát felmutató pompás arany ötvösművet, az Úrmutatót látjuk búzaszálakkal és szőlőfürttel övezve. Felette és alatta aranszállal hímzett felirat jelzi a készítettő egyesületet. A hátlapon Mária-szimbólumok: a nagy M betű a kereszttel, valamint Jézus és Mária tövissel koszorúzott, átdöfött és egymáshoz kapcsolódó szíve jelenik meg. Felette és alatta az aranszállal hímzett felirat az Eucharisziát dicsőíti.

A Szentendrei úti Kövi Mária-templom Oltár-egyesületének selyemzászlója, 1938 (előlap)

Az iskolai zászlók közül tekintsünk az ugyan- csak 1938-ban a budapesti Angolkisasszonyok Santa Maria Leánygimnáziuma (ma Ward Mária Általános Iskola és Gimnázium) számára készült zászlóra. A téglalap alakú, 120 × 140 cm nagyságú rózsaszínű selyemre aranszállal hímzett zászló előlapján ovális keretben a lourdes-i Mária-jelenés asszonya, a szeplőtelen fogantatás koronás ábrázolása látható. A fehér ruhás Szűz

Igaz ügyünk vidd diadalra, kérünk. A nemzeti színű szalag felirata ez volt: *Hűen mindhalálíg Istenhez és Hazához!* A zászlószentelést a Zeneakadémia nagytermében tartották. Itt szavalta a zászlót átvevő VII. osztályos diák Szathmáry István erre az alkalomra írt versét:

A zászló szent és nagy dolog,
A zászló égi jel,
Ha szent az eszme, szent a cél,
Amelyet képvisel.

[...]

Vezess hát zászlónk, égi jel
Lobogj szeplőtelen: követve téged, miénk a
végső győzelem!

A budapesti Angolkisasszonyok Santa Maria Leánygimnáziuma zászlója, 1938 (ma: Ward Mária Általános Iskola és Gimnázium)

Máriát kék öv övezi. Jobbján rózsafüzérrel, a kezét imára kulcsolja. A Mária áldását kérő felirat íves vonalban kíséri az ovális keretet: *Nos cum prole pia – benedicat Virgo Maria*. A hátoldalon a rend címere: Mária-monogram és felette a korona. Ezt a címert az iskola alapításának és a zászlókészítésnek az évszáma fogja közre: 1918–1938. A két megsemmisült zászlószalag felirata ez volt: *Anna főhercegnő (a zászlóanya). Nagyasszonyunk örök szent eszményképünk.*

Biró Aurél és Seremetyeff-Papp János szerzőpáros könyvsorozatának 3. kötete a *céhek, ipartestületek és kulturális, hagyományörző egyesületek 1696–1952 között készült* Mária-ábrázolású zászlóival foglalkozik (amelyek budapesti közgyűjteményekben található). A bevezető a céhek kialakulását mutatja be Pest-Budán és Óbudán, ami a történeti források alapján a 13. század közepére tehető. A 15. század második felében, Mátyás király korában és a 16. század elején virágkorukat élték a céhek az oklevelek bizonyosságai szerint. A főbb céhek Pest-Budán a török hódoltság idején is fennmaradtak. A török kiűzése után újjáalakultak, és a gazdasági fejlődéssel a számuk is gyarapodott. 1840-es években Pesten már 67, Budán 49, Óbudán pedig 8 cég működött. A 19. század elejétől már gátolta a céhszervezet a gazdasági fejlődést. 1872-ben az új ipartörvény megszüntette működésüket. Helyükbe az ipartársulatok, ipartestületek léptek, amelyek önállóan dolgozó iparosok és kézművesek érdekvédelmi szervei voltak. A céhek hivatalos iratait, értékeit átvették, így a zászlókat is, amelyek a céhek-ipartestületek templomaiban, illetve oltáraik közelében nyertek elhelyezést, a padok végére erősített vaskarikákban. A szerzők a kötet első részében a *céhek* történetét és emlékeit, a hivatalos iratokat, a cégleveleket, cégpecsétet és a cégzászlókat mutatják be. A zászlók előlapja többnyire Szűz Máriát ábrázolja a város címerével, és a hátlapon a mesterség-

A cserzővargacéh zászlója, 1803. A Budapesti Történeti Múzeum Kiscelli Múzeuma

gek jelvényei mellett az illető céh védőszentje is gyakran megjelenik. Külön alfejezet foglalkozik a céhek védőszentjeivel, oltáraikkal és a céh patronusának a tiszteletére rendezett ünnepélyes szentmisékkal.

A céhzászlók többnyire rongált, töredékes állapotban maradtak fenn. Az épek közül a *cserzővargacéh* 1803. évi kétoldalas vörös selyemdamaszt zászlóját mutatjuk itt be, amelyet a Kiscelli Múzeum őriz. A 127 × 153 cm-es kereszttrudas zászló előlapját a szeplőtelen fogantatású Szűz Mária olajfestménye ékesíti. A földgolyón álló és a lábával a kígyó fejét eltaposó Mária mindkét karjával a Kisjézust öleli magához, aki hosszú szárú keresztrel ledöfi a kígyót. Felettük az aranyfestésű latin felirat Szűz Mária áldását kéri a céhre. A hátlap olajfestményén Keresztelő Szent Jánost látjuk, a céh védőszentjét, amint megkereszteli Jézust. A felette lévő aranyfestésű latin felirat az ő közbenjárását kéri a céh

számára. A zászló mindkét oldalán kiemelt helyet kapott az évszám: 1803.

A kötet második része az *ipartestületek*, *iparosegyesületek* történetével és emlékeivel foglalkozik. A bemutatott zászlók közül a Boldogi Önkéntes Tűzoltó Testület 1924. évi téglalap alakú, bordó selyemdamaszt zászlaját emeljük ki. Az előlapon középen a tűzoltók jelképeit – ezüstsisak, kötéllel átvett létra és két balta – szalaggal átkötött két olajág övezi, és tölgyfalevél, a bátorság és hősiesség jelképe kíséri. Felette az aranyszínű íves felirat: *Közjóért becsületből*. Alatta a testület neve szerepel. A hátlap közepén ovális keretben Szűz Mária mellképe látható. Felette az aranyszínű hímzett felirat: *Szűzanyánk segíts!*

Végül a szerzők ismertetik az ipartestületek és iparosegyesületek szerepét a kiemelkedő országos ünnepeken, körmeneteken, így a trónörökös pár, Rudolf és Stefánia 1881. évi

A Boldogi Önkéntes Tűzoltó Testület zászlója, 1924. Katasztrófavédelem Központi Múzeuma, Zászlógyűjtemény AT 74.2.1.

Budapestre érkezésekor, az 1885. 1915. és az 1930, 1931. évi Szent Jobb-körmeneteken, a leírásokat fényképek színesítik.

A három pompás, nagy formátumú, keménykötésű kötet borítója a nemzeti színeinkben jelent

meg, hogy ráhangolja az olvasót az ezeréves keresztény államiságunk iparostársadalmának szellemiségét sugárzó szent ereklyéink megismerésére és üzenetének meghallására: A jövőnk is csak **Isten és a Haza szeretetére** épülhet.

Bocz Bea: Szálak